

Analiza *web*-stranica hrvatskih arhiva s aspekta javnih programa

Goran Pavelin, gpavelin@unizd.hr

Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti

Libellarium, VII, 2 (2014): 179 - 195.

UDK:930.25(497.5):004

<http://dx.doi.org/10.15291/libellarium.v7i2.206>

Izvorni znanstveni rad

Sažetak

Kako bi bili relevantni u društvu, arhivisti trebaju promovirati zbirke i gradivo koje se čuva u arhivima. Organizacijom javnih programa arhivi ostvaruju interakciju s korisnicima i javnošću te stvaraju imidž ustanove. Rad se bavi ulogom javnih programa u procesu modernizacije arhivističke prakse. Cilj je rada utvrditi dostupnost i kvalitetu informacija o događajima u organizaciji hrvatskih državnih arhiva na *web*-stranicama. Javni programi mobiliziraju dva važna elementa arhivističke prakse: arhivsko gradivo i korisnike i kao takvi postaju idealno sredstvo za ostvarivanje odnosa s javnošću. U Hrvatskoj se arhivisti još uvijek pitaju trebaju li arhivima odnosi s javnošću ili ne, dok su u američkim i europskim arhivima ti odnosi integrirani u osnovne arhivske funkcije. Na temelju literature o javnim programima i upravljanju događajima u ovom su radu identificirane ključne komponente potrebne za planiranje i implementaciju uspješnih javnih programa: izvor financiranja, usklađenost s godišnjim planom rada, jasni ciljevi programa, definirana ciljana publika, suradnja i potpora lokalne zajednice i evaluacija rezultata.

KLJUČNE RIJEČI: arhivi, javni programi, *event management*, komuniciranje, odnosi s javnošću.

1. Uvod

Tijekom 80-ih godina 20. st. kulturne institucije u svijetu, osobito u SAD-u i zapadnoeuropskim zemljama, usvajaju tržišne principe djelovanja. Ti su procesi rezultat smanjenja sredstava iz javnog proračuna pa su te institucije bile prisiljene pronaći nove izvore financiranja te potrebe za većom orijentacijom prema korisnicima i njihovim potrebama i zahtjevima.

Za razliku od knjižnica i muzeja arhivi imaju specifičan i pomalo otežan odnos sa širom javnosti. Naime arhivi nisu prvo mjesto koje ćemo posjetiti u potrazi za informacijama. Otežavajuća su okolnost globalne promjene u percepciji ljudi o važnosti prošlosti

(bombardirani smo brojnim događajima svakodnevno, pa su današnje vijesti već sutra prošlost), a k tome su i informacije lako dostupne pa gotovo nema razlike između globalnog i lokalnog (Mason 2012). Stoga arhivi i arhivisti, s postojećim načinom poslovanja i inercijom po pitanju modernizacije i uvođenja promjena, ne konkuriraju drugim izvorima informacija.

Međunarodna arhivistička praksa (s naglaskom na američku) već više od dvadeset godina raspravlja i piše o promjenama s kojima se suočavaju arhivi, koracima koje trebaju poduzeti kako bi poboljšali vlastiti imidž te o ulozi javnosti i javnih usluga. U Hrvatskoj tek posljednjih godina postoje naznake bavljenja tom tematikom, a u praksi prilično zaostajemo.

2. Organiziranje javnih programa u funkciji komuniciranja arhiva s javnošću

Pederson ističe kako su osnovne funkcije arhiva:

1. identificirati, steći i sačuvati zapise trajne vrijednosti te
2. gradivo i informacije o njemu staviti na raspolaganje (Pederson i McCausland 1987).

Arhivisti Blais i Enns navode sljedeće funkcije arhiva: identifikacija, akvizicija, opis, čuvanje i dostupnost dokumenata trajne vrijednosti (Blais i Enns 1991, 101 - 113). Arhivi prilično dobro obavljaju osnovne zadaće vezane uz prikupljanje i čuvanje gradiva, no prezentacija zapisa koje čuvaju nije na visokoj razini pa sami arhivisti, kao i korisnici, imaju primjedbe. Wilson tvrdi kako su arhivisti u dilemi koja je funkcija važnija: konzervacijska ili korištenje gradiva (Wilson 1991, 91 - 100).

Međutim arhivisti ne bi trebali „žrtvovati“ zaštitu gradiva u korist korištenja i obrnuto, nego integrirati prethodno spomenute zadaće kako bi konzervirali vrijedne zapise i prezentirali ih javnosti. Nadalje, Wilson naglašava kako se „društvu ne može uskratiti pravo na slobodan i nepristran pristup arhivskim uslugama, pa stoga arhivi trebaju restrukturirati vlastite usluge kako bi odgovorili na to pravo“ (isto, 94).

Interakcija s publikom jest tradicija arhiva. Promjene društvenih okolnosti utječu na odnos između arhivista i korisnika. Arhivi nisu izgradili imidž institucije koja je važna komponenta zajednice. Uloga arhiva još uvijek nije dovoljno poznata javnosti premda bi trebali istovremeno biti mjesta za istraživanje, društvena središta i mjesta okupljanja. Umjesto pasivnog čekanja korisnika arhivisti trebaju smišljati inovativne načine kako obrazovati javnost o arhivskim uslugama te kako privući pozornost putem različitih programa dostupnih u arhivu. U skladu s resursima arhivi organiziraju izložbe, predstavljanja publikacija, seminare, radionice i sl. Organizacija događaja zahti-

jeva pažljivo planiranje svih aktivnosti kako bi se ostvarili ciljevi samog događaja te institucionalni ciljevi (Pavelin 2012b, 201). Arhivisti bi trebali učiti na primjerima iz drugih sektora te ih primijeniti u vlastitoj instituciji. Za organiziranje događaja često se koristi termin „event management“ koji obuhvaća raspon aktivnosti – kreiranje koncepta događaja, sastavljanje tima, određivanje proračuna, prikupljanje financijskih sredstava, sastavljanje programa, marketing i komuniciranje, analizu posjetitelja i evaluaciju događaja (EventsScotland 2006). Organiziranje događaja omogućuje komunikaciju s ciljnim skupinama i javnosti te stvaranje željenog imidža u društvu. Arhivi pokušavaju prilagoditi usluge posebnim potrebama i očekivanjima korisnika ne samo kako bi zadovoljili potrebe za informacijama nego kako bi dobili potporu javnosti.

2.1. Javni programi

Prema pojedinim autorima arhivi su dužni provoditi projekte koji će ih učiniti vidljivima u društvu (Ericson 1991, 114 - 122, Ericson 2003, 65 - 81, Blais i Enns 1991, 110 - 113, Mason 2012, Pavelin 2012b, 197 - 216). Mason navodi javne programe kao sredstvo za interakciju s korisnicima i javnosti, ali i sredstvo za poboljšanje imidža arhiva.

Javni programi nisu novost u arhivističkoj praksi; štoviše, postoje već dulje npr. izložbe, uređivanje i izdavanje publikacija i monografija. Arhivistička profesija svjesna je nužnosti takvih programa, ali ih smatra luksuzom. Javni su programi posrednici između arhiva i javnosti. U literaturi nalazimo i druge nazive: obrazovni programi, vanjski programi, razvojne usluge, javne usluge. Ako im se pristupa bez definiranog plana i bez jasne svrhe i ciljne publike, javni programi uistinu jesu luksuz. S druge strane, jasno definirana svrha javnog programa (rezultati i koristi te utjecaj na arhivske funkcije), identificirana ciljana publika te koristan i zanimljiv program bez sumnje će pozitivno utjecati na arhiv i njegov položaj u društvu (Bradsher 1988).

Blais i Enns ponudili su definiciju javnih programa: „aktivnosti koje rezultiraju izravnom interakcijom s javnošću kako bi jamčile sudjelovanje i potporu potrebnu da bi postigli misiju arhiva“ (Pederson i McCausland, 1987). Javni programi obuhvaćaju razne aktivnosti arhiva, pa stoga možemo reći kako se radi o svakoj mjeri koja će privući veći broj ljudi u arhive (radionice, publikacije, obavijesna pomagala, audio- i video-materijali, prezentacije, izložbe, obrazovni alati, javna predavanja, koncerti i sl.).

Pederson (1993, 306) smatra kako javni programi podupiru i povećavaju osnovne arhivističke djelatnosti: istraživanje, čuvanje i prikupljanje. Također, naglašava dvostruku korist: informiranje korisnika te usmjeravanje i obrazovanje novih članova osoblja i volontera. Slične programe provode druge kulturne i društvene organizacije s kojima arhivi mogu i trebaju surađivati (isto).

Organiziranje javnih programa u arhivu provodi se s ciljem unapređenja javne usluge. Pozitivni učinci organiziranja programa u arhivu jesu:

- a) bolja javna usluga i bolji imidž arhiva
- b) mogućnost predstavljanja arhivskog gradiva, usluga i programa, stvaranje identiteta unutar zajednice te jačanje imidža arhiva kao korisnog izvora informacija
- c) edukacija korisnika i javnosti, koja uključuje novinare, članove lokalne zajednice i mnoge druge subjekte koji mogu postati korisnici arhiva (Ericson 2003, 65-81).

2.2. Arhivske izložbe

Arhivske su izložbe jedan od najčešćih javnih programa u organizaciji arhiva. Svrha je arhivskih izložbi zainteresirati, informirati, poticati, zabaviti i educirati posjetitelje (Roe 1988, 229). Međutim kao i svi javni programi organizacija izložbi zahtijeva financijska i materijalna sredstva, ljudske resurse i pomno planiranje aktivnosti.

Tematske izložbe bave se određenom temom ili obilježavaju određeni događaj. Arhivi mogu organizirati izložbu kako bi predstavili sam arhiv, odnosno njegove funkcije i aktivnosti. Teme izložbe mogu objašnjavati i interpretirati povijesne događaje, a mogu i promovirati ciljeve ili doprinose arhiva određene institucije, organizacije ili obitelji nekoj lokalnoj zajednici, regiji ili naciji. Isto tako, mogu obilježavati godišnjice, slaviti blagdane ili se usredotočiti na određenu godinu ili razdoblje značajno za ciljanu publiku (isto 230 - 231). „Tematske izložbe najčešće iskorištavaju snagu arhiva, promovirajući njegov sadržaj i privlačeći nove korisnike“ (Pavelin 2012b: 202).

3. Od planiranja do evaluacije javnih programa

Arhivisti, kao i stručnjaci za *event management*, slažu se kako pri organizaciji posebnih događaja treba sve aktivnosti detaljno planirati i pravovremeno implementirati kako bi događaj bio uspješan. Sa stajališta arhivista Ann Ten Cate predlaže četiri ključna koraka: postaviti ciljeve institucije, procijeniti potrebe institucije i njezine resurse, utvrditi potrebe klijenata te odabrati prikladan tip programa, planirati logistiku i odrediti kalendar izvršavanja aktivnosti (Cate 1989, 28 - 37). Primijenimo li postulate *event managementa*, onda aktivnosti koje je navela Ann Ten Cate trebamo nadopuniti sljedećim: definiranje i komunikacija vizije i misije institucije i/ili događaja, postavljanje ciljeva, odabir datuma i mjesta održavanja, sastavljanje plana, okupljanje tima suradnika (arhivisti, volonteri, suradnici iz drugih kulturnih institucija i sl.), definiranje proračuna i upravljanje financijama, prikupljanje sredstava, rješavanje pravnih pitanja i osiguranja, promocija događaja i komuniciranje s javnošću, analiza posjetitelja te evaluacija uspješnosti događaja (EventsScotland 2006).

3.1. Definiranje koncepta događaja

Planiranje događaja uključuje izradu koncepta događaja kojim će se definirati jasna svrha događaja. Događaj se može organizirati s ciljem predstavljanja institucije, obilježavanja povijesnog događaja, državnog ili lokalnog praznika, stvaranja i/ili poboljšanja imidža institucije, poticanja aktivnosti lokalne zajednice i sl. Organizacija događaja neizbježno donosi određene rizike. Arhivisti se trebaju upitati je li njihov događaj privlačan, jedinstven ili kopija sličnih? Postoji li publika zainteresirana za takav događaj? Raspolaze li arhiv resursima potrebnima za organizaciju? Može li tražiti potporu zajednice, lokalne vlasti, krovne institucije i drugih kulturnih organizacija te tvrtki?

Arhivisti organiziraju događaje bez jasne svrhe i razloga. Javni programi u arhivima organiziraju se s ciljem potpore aktivnostima institucije stvarajući imidž, zatim poticanja svjesnosti i priznanja vrijednosti arhiva te edukacije korisnika i šire javnosti o vrijednostima i potencijalu korištenja arhivskih usluga (Blais i Enns 1991, 101 - 113).

Ovisno o postavljenim ciljevima institucije te ciljanoj publici arhivisti odabiru tip programa koji će se organizirati u arhivu u određenom vremenskom razdoblju, kraćem ili duljem, sukladno arhivskim resursima. Mogućnosti su velike, ali stručnjaci savjetuju povezivanje programa s arhivskim gradivom u arhivu te temama, povijesnim događajima i osobama važnima za lokalnu zajednicu. U poglavlju knjige *Advocating archives* autor Ericson Timothy, L. svojim člankom *Anniversaries: A Framework for Planning Public Programs* (2003, 67) predlaže organiziranje tribina i rasprava o temama važnima za lokalnu zajednicu, predavanja koji prikazuju kontrast između prošlosti i sadašnjosti, povremenih i/ili putujućih izložbi, radionica namijenjenih različitim dobnim skupinama, predavanja o lokalnoj povijesti, rodoslovlju i sl., stručna vodstva i uključivanje zainteresiranih u rad arhiva (arhivist na jedan dan). Autorica također ističe druge mogućnosti poput suradnje sa školama, amaterskim i profesionalnim umjetnicima (npr. postavljanje predstava, nastupa, izložbi), poticanje natjecanja, pisanja radova i istraživanja, igara i kvizova itd.

S organizacijom događaja treba pravovremeno početi, pa je stoga važno odrediti datum i mjesto održavanja programa. Ukoliko se radi o proslavi obljetnica, datum je unaprijed definiran, dok pri organizaciji drugih vrsta programa datum ovisi o arhivistima i planu rada institucije. Pri određivanju datuma događaja treba razmotriti ostale čimbenike: ciljanu publiku, događaje koji se odvijaju u isto vrijeme ili su namijenjeni istoj ciljanoj publici.

3.2. Okupljanje tima

Organizaciju javnih programa u arhivima provode uglavnom sami arhivisti. Od njih se očekuje da budu stručnjaci ne samo u arhivistici nego i u vođenju financija, pravnim poslovima, planiranju, upravljanju, prikupljanju sredstava, odnosima s medijima i

marketingu. Ključnu ulogu ima ravnatelj arhiva ili druga osoba zadužena za vođenje programa. Njezin je zadatak definirati zadaće, odnosno poslove i odabrati osobe zadužene za njihovo izvršavanje. Budući da uz organizaciju događaja arhivisti trebaju paralelno obavljati svakodnevne poslove, dobro je u tim suradnika uključiti i studente i volontere.

3.3. Upravljanje financijama i prikupljanje sredstava

Proračun predstavlja projekciju prihoda i troškova vezanih uz organizaciju i održavanje programa. Veličina proračuna ovisi o događaju, za predstavljanje knjige neće biti potrebna značajna financijska sredstva, dok će organizacija izložbe zahtijevati veće izdatke. Aktivnosti arhiva financiraju se iz državnog proračuna. Međutim državna sredstva jedva su dostatna za obavljanje nužnih arhivskih poslova, no ne i za financiranje dodatnih programa koji se često smatraju nepotrebnim luksuzom. Arhivi, ali i druge baštinske institucije, prisiljeni su pronaći druge načine financiranja. Prikupljanje sredstava podrazumijeva „izlazak arhiva na tržište“ i uspostavljanje odnosa s profitnim sektorom - sponzorstva, donacije, oglašavanje, prodaja arhivskih usluga i proizvoda i sl. Arhivisti trebaju biti kreativni te znati na pravi način potencijalnim donatorima i sponzorima predstaviti instituciju i konkretan program za koji prikupljaju sredstva. Arhivisti trebaju odgovoriti na pitanje što mogu ponuditi sponzorima? Koje su kvalitete javnog programa? Komu je namijenjen? (Bressor 2003, 171 - 184). Ako događaj s određenim tvrtkama, udrugama i organizacijama dijeli ciljanu publiku i nudi određene koristi (stvaranje imidža, pristup novim tržištima, odgovorno poslovanje i sl.), arhiv će lakše uspostaviti odnos s njima.

3.4. Komuniciranje s javnošću

Bez obzira na to radi li se o događaju koji se održava jednom godišnje ili o redovitom (tjedni, mjesečni) događaju, postojeći su korisnici arhiva primarna publika. Arhivisti trebaju razumjeti profil postojećih korisnika kako bi ih zadržali i povećali njihov broj. Dijelovi javnosti s kojima arhiv već ima izgrađen odnos, bilo kao istraživača ili posjetitelja događaja, važni su promotori institucije jer prenose pozitivne komentare prijateljima i poznanicima te na taj način šire mrežu potencijalnih posjetitelja i korisnika arhiva.

Arhivistima stoje na raspolaganju različiti alati i aktivnosti kako bi uspostavili kontakt s javnošću. Odabir ovisi o resursima arhiva (vremenu, novcu i osoblju). Najčešće se koriste sljedeći alati: tisak (plakati, letci, razglednice, katalozi, kalendari, program, pozivnice), oglašavanje u medijima (tisak, radio, televizija), internet (internetska stranica arhiva, društvene mreže, e-pošta, *newsletter*), vanjsko oglašavanje (plakati), objave za medije itd.

Online pristup najjednostavniji je i povoljan način samoprezentacije arhiva. Prema Masonu internet omogućuje arhivima da uspostave odnose s javnošću bez plaćanja marketinških stručnjaka ili agencija za oglašavanje (Mason 2012). Putem *web*-stranice arhivi mogu objasniti kako institucija funkcionira, gradivo koje čuva, postupke istraživanja, aktivnosti i novosti i sl. (Pavelin 2012b, 202-203).

Međutim pri promoviranju javnih programa arhiva nije dovoljno samo staviti letke, kataloge ili brošure. Fotografije, informacije o programu, poveznice na druge izvore informacija te gradivo koje je korišteno nude javnosti detaljnu sliku, odnosno stvaraju iskustvo. Internetske stranice arhiva trebaju biti redovito ažurirane; informacije bi trebale biti jednostavno i brzo dostupne (ne više od tri klika udaljene od naslovne stranice) i treba paziti na dizajn stranice te pratiti aktivnosti korisnika.

3.5. Analiza korisnika

Ključan korak u planiranju i realizaciji javnih programa u arhivu jest analiza korisnika, postojećih i potencijalnih. Međutim arhivi često preskaču taj korak ili se korisnici tek površno istražuju. Pederson (Pederson i McCausland 1987) predlaže kategorizaciju javnosti od interesa za instituciju. Grupe s kojima arhiv ostvaruje ili tek treba uspostaviti kontakt jesu:

1. istraživači – korisnici arhiva i arhivskog gradiva, a podatke o njima arhiv prikuplja na temelju obrazaca za prijavu, dnevno registra posjeta i sl.
2. službenici za informiranje i predstavnici medija – dio javnosti s kojima arhivi, osobito u Hrvatskoj, tek trebaju uspostaviti kontakt i dugotrajnu suradnju. Arhivisti trebaju poticati suradnju, održavati redovite kontakte, pripremati i slati redovite obavijesti o aktivnostima i javnim programima u arhivu. Kako bi se izbjeglo nepotrebno trošenje resursa, treba odabrati medije sukladno politici arhiva, ciljevima i dijelovima javnosti s kojima žele komunicirati.
3. ostale grupe – izrada statističke baze podataka o korisnicima, što uključuje broj kontakata, broj pristupa *web*-stranici arhiva, broj posjetitelja/istraživača, broj čitatelja izdanih ulaznica, listu istraživačkih tema, broj i frekvenciju korištenja usluga, broj poslanih publikacija, broj događaja, broj sudionika na događajima i sl.

3.6. Evaluacija javnih programa

Ocjnjivanje uspješnosti zadnji je korak u procesu planiranja i organizacije javnih programa, ali i svih aktivnosti arhiva. Evaluacija je vrlo važan korak iako se često preskače. Arhivisti se trebaju na kraju svakog programa upitati je li bio uspješan i jesu li ostvareni postavljeni ciljevi. Ericson (Chute 2000, 44) navodi kako arhivisti ocjenjuju

program prema kriteriju što su oni učinili, a ne koliko je to što su učinili bilo učinkovito. Ericson (2003, 80-81) tvrdi kako je pred arhivistima težak zadatak jer trebaju odrediti kriterije prema kojima će mjeriti uspješnost određenog programa – broj posjetitelja, zadovoljstvo posjetitelja, povećanje upotrebe arhivskih fondova ili nešto drugo. Jedna je od mogućnosti izrada upitnika o korisničkim stavovima i reakcijama na održane programe. Kriteriji za evaluaciju programa mogu biti broj sudionika i/ili korisnika, učinak događaja na nove korisnike u arhivu i korištene zbirke, povratna informacija sudionika te suradnika i suorganizatora.

4. Javni programi na internetskim stranicama hrvatskih državnih arhiva

Promocija javnih programa, ali i ostalih aktivnosti arhiva, može se u velikoj mjeri odvijati putem *web*-stranice. Autor je odlučio analizirati *web*-stranice hrvatskih državnih arhiva s ciljem utvrđivanja načina predstavljanja arhiva kao institucija i programa koje organiziraju.

Od ukupno 28 državnih arhiva i sabirnih centara samo 15 ih ima *web*-stranicu, i to: Hrvatski državni arhiv kao krovna institucija, zatim DA Pazin, DA Slavonski Brod, DA Gospić, DA Osijek, DA Sisak, DA Šibenik, DA Zagreb, DA Dubrovnik, DA Međimurje, DA Split, DA Virovitica, DA Rijeka, DA Varaždin i DA Zadar. Pri tom je tijekom ovog istraživanja *web*-stranica Državnog arhiva u Međimurju bila nedostupna. Podaci su uistinu poražavajući za hrvatske državne arhive kao baštinske institucije koje bi trebale imati važnu ulogu u edukaciji i informiranju društva. Dok kulturne institucije u svijetu, pa i u Hrvatskoj (muzeji i knjižnice), u vlastito poslovanje uključuju *web* 2.0.-alate poput blogova i društvenih mreža, gotovo polovica arhiva nema *web*-stranicu, a postojeće su *web*-stranice nepregledne, zastarjele i nisu redovito ažurirane.

Arhivi na *web*-stranicama, osim informacija o arhivu i arhivskom gradivu u zbirkama, nude informacije o drugim aktivnostima i projektima koje organiziraju, bilo samostalno bilo u suradnji s drugim arhivima i kulturnim institucijama. Analizom *web*-stranica autor želi istražiti količinu i kvalitetu informacija o javnim programima u arhivima. Kriteriji na temelju kojih je provedena analiza jesu dostupnost informacija o održanim i planiranim javnim programima, raznovrsnost programa i komunikacijski alati.

Na temelju prvog kriterija dostupnosti informacija o održanim i planiranim javnim programima u arhivima možemo zaključiti koji su arhivi organizirali programe, a koji nisu. Uzmemo li u obzir isključivo informacije na *web*-stranici, DA u Dubrovniku, DA u Virovitici i DA u Zadru nisu uopće organizirali nikakva događanja. Spomenuti arhivi zasigurno sudjeluju u kulturnom životu gradova Dubrovnika, Virovitice i Zadra, međutim u potpunosti su zanemarili vlastite *web*-stranice na kojima ne možemo pronaći nikakve dokaze o njihovom angažmanu.

Istraživanjem se željelo utvrditi koje sve programe arhivi organiziraju. Pregledom literature utvrdili smo da se arhivistima nude različite mogućnosti, pa stoga raznolikost programa ovisi o njihovoj kreativnosti pri upotrebi arhivskog gradiva i njegova prezentiranja različitim korisnicima, što će analiza *web*-stranica i pokazati.

Internet omogućuje arhivima da dosegnu širu publiku i potaknu ju na posjet arhivu i korištenje arhivskih usluga. *Web*-stranice mogu imati značajnu ulogu u promociji budućih događaja, ali arhivisti također mogu nuditi i osvrtu na prethodne događaje, komunikacijske alate koje su koristili (brošure, plakate, letke, pozivnice, programe, audio- i videomaterijale i sl.), članke i reportaže iz medija i sl. Analiza *web*-stranica hrvatskih državnih arhiva pokazat će primjenjuju li hrvatski arhivi navede savjete.

Tablica 1. Vrsta događaja u hrvatskim državnim arhivima

Državni arhivi u RH	Web-stranica	Predavanja	Međunarodni dan arhiva	Znanstveni skup	Predstavljanja izdanja i knjiga	Ostali događaji	Radionice	Projekti	Izložbe
DA Dubrovnik	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
DA Gospić	Da	Ne	Da	Da	Da	Da	Ne	Da	Da
DA Međimurje	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
DA Osijek	Da	Da	Da	Ne	Da	Da	Ne	Ne	Da
DA Pazin	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Ne	Da	Da
DA Rijeka	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Da
DA Sisak	Da	Ne	Ne	Ne	Da	Da	Ne	Ne	Da
DA Split	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Da
DA Šibenik	Da	Ne	Ne	Ne	Da	Ne	Ne	Ne	Da
DA Varaždin	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Da
DA Virovitica	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
DA Zadar	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
DA Zagreb	Da	Ne	Da	Da	Da	Ne	Ne	Da	Da
DA Slavonski Brod	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Ne	Da

Tablica 1. prikazuje vrstu događaja u arhivima koji su ih organizirali i informirali posjetitelje *web*-stranica o njima. Državni arhiv u Gospiću organizirao je znanstvene skupove, predstavljanja knjiga, projekte, izložbe te određenim aktivnostima sud-

jelovao u obilježavanju Međunarodnog dana arhiva. Osječki arhiv navodi sljedeće programe: predavanja, Međunarodni dan arhiva, predstavljanja knjiga, ostali događaji i izložbe. Mnoštvo informacija o održanim, aktualnim i skorim događanjima (predavanja, Međunarodni dan arhiva, znanstveni skupovi, predstavljanja knjiga, ostali događaji, projekti i izložbe) možemo pronaći na *web*-stranicama Državnih arhiva u Pazinu i Slavonskom Brodu. Državni arhivi u Rijeci, Splitu i Varaždinu nude informacije samo o izložbama koje su organizirali. Državni arhivi u Sisku i Šibeniku, uz izložbe, informiraju o predstavljanjima knjiga i ostalim događajima.

Prema podacima na *web*-stranicama državnih arhiva predavanja su organizirali DA Pazin i DA Osijek, a četiri su arhiva, DA Gospić, DA Osijek, DA Pazin, DA Zagreb, različitim aktivnostima obilježili Međunarodni dan arhiva. Uz izložbe (9 arhiva organiziralo je i na *web*-stranicama navelo te aktivnosti), predstavljanja knjiga, arhivskih i drugih izdanja, najzastupljenija su vrsta događaja u hrvatskim državnim arhivima. Arhivi su ugostili i/ili organizirali znanstvene skupove i ostale događaje (npr. *rock*-večeri, manifestacije i sl.) te projekte, dok je tek jedan arhiv (DA Slavonski Brod) održao radionicu (Tablica 2.).

Tablica 2. Broj arhiva koji su organizirali određenu vrstu događaja

Događaj	Aktivnost
Predavanja	2
Međunarodni dan arhiva	5
Znanstveni skup	4
Predstavljanje izdanja i knjiga	7
Ostali događaji	5
Radionice	1
Projekti	3
Izložbe	10
Ukupno	38

Tablica 3. prikazuje kategorije u kojima arhivi na *web*-stranicama objavljuju programe koji su održani ili se tek trebaju održati.

Iz tablice 3. vidljivo je kako većina arhiva na *web*-stranicama ima posebnu kategoriju u kojoj se nalaze informacije o različitim događajima koje je arhiv organizirao. Nekoliko arhiva odvaja izložbe od ostalih događaja (DA Slavonski Brod, DA Osijek, DA Šibenik, DA Zagreb), čime pokazuju kako su izložbe važna i česta aktivnost arhiva.

Tablica 3. Kategorije u koje su svrstani programi na web-stranicama državnih arhiva

	Kategorija	Podkategorija	
DA Pazin	Aktivnosti i projekti		
DA Slavonski Brod	Izložbe		
	Iz medija		
DA Gospić	Događanja		
	Projekti		
DA Osijek	Izložbe		
	Novosti i događanja		
DA Sisak	Novosti		
	Vijesti i najave		
DA Šibenik	Događanja	Izložbe	Predstavljena izdanja
DA Zagreb	Arhiv	Projekti	Arhiva članaka
	Galerija	Izložbe	

Međutim informacije o događajima su prilično su nepregledne. Dio arhiva na web-stranicama objavljuje samo nedavne događaje (iz posljednjih nekoliko godina - 2012., 2011., 2010.), dok su podaci o događajima iz ranijih godina nedostupni.

Tablica 4. Događaji u državnim arhivima u 2012. godini

Državni arhivi	DA Pazin	DA Sl. Brod	DA Gospić	DA Osijek	DA Sisak	DA Šibenik	DA Zagreb
Predavanja	8	3	0	0	0	0	0
Međunarodni dan arhiva	2	0	0	3	0	0	0
Znanstveni skup	1	0	0	0	0	0	0
Predstavljanja izdanja i knjiga	4	5	2	1	1	2	0
Ostali događaji	1	3	0	0	1	0	0
Radionice	0	2	0	0	0	0	0
Izložbe	2	0	1	1	2	2	2
Ukupno	17	13	3	5	4	4	2

Tablica 4. sadrži broj pojedinih događaja u državnim arhivima tijekom 2012. godine. Državni arhivi u Pazinu i Slavanskom Brodu bili su najaktivniji, sa 17 odnosno 13 događaja ukupno. Državni arhiv u Pazinu organizirao je 8 predavanja, a Državni arhiv u Slavanskom Brodu 5 predstavljanja arhivskih izdanja i knjiga. Ostali arhivi imali su 2 do 5 događaja tijekom 2012. godine. Na temelju navedenih podataka možemo izvesti dva zaključka: arhivi nisu aktivni i ne organiziraju događanja ili arhivi organiziraju događanja, ali podatke o njima ne nude na *web*-stranicama. Krajnji je zaključak kako hrvatski državni arhivi zanemaruju dva važna aspekta poslovanja i stvaranja odnosa s javnošću: organiziranje događaja i *web*-stranice, čiji su pozitivni učinci navedeni ranije u tekstu.

Arhivi uz događanja mogu osigurati popratne materijale poput pozivnica, plakata, tiskanih programa, kataloga, deplijanta, video- i audiomaterijala, sažetaka za medije i sl. Državni arhivi uglavnom izdaju takve materijale uz predavanja i izložbe. Po količini i raznovrsnosti popratnih materijala ističe se Državni arhiv u Pazinu, što prikazuje tablica 5.

Tablica 5. Popratni materijali događanja u Državnom arhivu u Pazinu

	Pozivnica	Plakat	Program	Katalog	Depliant	Prospekt	Video	Sažetak za medije
Predavanja	8	9	0	0	0	0	9	0
Međunarodni dan arhiva	2	2	1	0	0	0	1	2
Znanstveni skup	2	2	2	0	0	0	0	0
Izložbe	10	3	0	5	1	1	1	0

Ovisno o vrsti događaja, Državni arhiv u Pazinu izradio je popratne materijale koji su posjetiteljima nudili informacije o samom događaju. Važno je da ti materijali odgovore na 5 ključnih pitanja: što? tko? gdje? kada? i zašto? jer tek tada služe svrsi i nude sve važne informacije koje bi posjetitelji trebali znati prije nego prisustvuju događaju. Za razliku od Državnog arhiva u Pazinu, ostali državni arhivi uopće ne navode materijale koje su izdali uz programe, ako su to stvarno i učinili, dok mali broj arhiva izdaje kataloge i deplijante uz izložbe.

Deset od ukupno 14 hrvatskih državnih arhiva uključenih u ovo istraživanje organiziralo je izložbe. Teme izložbi mogu se grupirati u nekoliko kategorija: obrazovanje, fotografija, matičarstvo, važne povijesne osobe, obljetnice arhiva i arhivske djelatnosti, udruge, klubovi i društva, povijest grada u kojem je sjedište arhiva, gospodarstvo (Tablica 6.) Teme su vezane uz geografsko područje u nadležnosti arhiva, dakle bave se osobama i događajima povezanim uz određeni grad u kojem je arhiv smješten i širu okolicu.

Tablica 6. Teme izložbi

Teme	Državni arhiv	Naziv
Obrazovanje	DA Pazin	Učiteljice i učitelji u Hrvatskoj 1849. - 2009.
	DA Pazin	Školski dokumenti
	DA Zagreb	Blago iz školske škrinje
	DA Zagreb	Zagrebačke škole
	DA Osijek	Školstvo u istočnoj Hrvatskoj do 1945.
Fotografija	DA Gospić	Fotografija kao dokument vremena
	DA Sisak	Ratna fotografija: Banovinsko i Posavsko bojište 1991. - 1995.
	DA Zagreb	Dokumentarna fotografija iz fotoalbuma Josipa Kokalja
	DA Slavonski Brod	Povijest brodskih kinematografa 1910. - 2010.
	DA Pazin	Povijesne fotografske tehnike: prepoznavanje, čuvanje i zaštita povijesnih fotografija
Matičarstvo	DA Šibenik	Drniš u starim katasticima
	DA Osijek	Matičarstvo i osobni podaci na području DA Osijek
	DA Pazin	Matičarstvo
	DA Šibenik	Matičarstvo na području Šibensko-kninske županije
	DA Šibenik	Zemljišni posjedi u arhivskim dokumentima
	DA Pazin	Zemljišno vlasništvo
Važne povijesne osobe i događaji	DA Pazin	Juraj Dobrila (1812. - 1882.) povodom 200. godišnjice rođenja
Obljetnice	DA Pazin	Radio Pula - 50 naših
	DA Slavonski Brod	50 godina DA Slavonski Brod 1959. - 2009.
	DA Zagreb	100 godina Arhiva
	DA Osijek	Kazalište u Osijeku do 1907. prigodom 100-te obljetnice HNK u Osijeku 1907. - 2007.
Udruge, društva, klubovi	DA Osijek	Povijest udruga i klubova
	DA Osijek	Osječke banke i novčarski zavodi u prošlosti
Gospodarstvo	DA Osijek	Turizam na području Osječko-baranjske županije
	DA Osijek	Gospodarstvo (tvrtke) u istočnoj Hrvatskoj do 1945.
Povijest grada	DA Zagreb	Arhiv otisaka grada
	DA Osijek	Nacrti grada Osijeka nakon 1945.
	DA Osijek	Stari Osijek

Arhivistička praksa podrazumijeva izdavanje popratnih materijala uz izložbu, a najčešće su to katalogi, deplianti i plakati. Organiziranje je izložbi zahtjevan posao, pa stoga izložbe trebaju biti u skladu s ciljevima i strategijom ustanove te njezinim resursima kako bi izložba bila svrhovita. Ovisno o veličini izložbe i trajanju, u organizaciji može sudjelovati više kulturnih ustanova, npr. arhiv i muzej, arhiv i povijesna društva i sl.

Na temelju analize *web*-stranica hrvatskih državnih arhiva zaključujemo da se arhivske izložbe redovito organiziraju i često u suradnji s drugim kulturnim institucijama. Informacije o mjestu, vremenu, temi i organizatoru izložbe dostupne su na *web*-stranicama te su uglavnom popraćene fotografijama. Međutim na temelju informacija na *web*-stranicama ne možemo zaključiti jesu li izložbe, ali i ostali javni programi, bile uspješne i posjećene, dakle jesu li njima ostvareni ciljevi ustanove.

Od 28 arhiva i sabirnih centara 13 ih još uvijek nema *web*-stranicu, a postojeće su *web*-stranice zastarjele, neredovito ažurirane i nude oskudne informacije o arhivu, zbirkama i aktivnostima. Prostora za napredak ima, no čini se da zaposleni u arhivima, ali i u drugim hrvatskim kulturnim institucijama, modernizaciju istih smatraju nužnim zlom, a ne potrebom. *Web*-stranica je ogledalo ustanove. Danas ćemo prije posjetiti ustanove, organizacije ili tvrtke virtualno pa tek onda fizički.

Strategije otvaranja arhiva javnostima uključuju organiziranje javnih programa, komunikaciju s javnošću putem *web*-stranice i društvenih mreža te suradnju s medijima. Sve aktivnosti arhiva trebaju biti dostupne na *web*-stranicama, a one važnije, poput javnih programa, objavljene u medijima. Odnos s medijima izrazito je bitan, a sami arhivisti mogu mnogo učiniti da bi ga uspostavili i održavali. Hrvatski arhivisti mogu učiti na primjerima strane prakse. Arhivisti u američkim arhivima prate članke objavljene u lokalnim novinama i ako smatraju da je novinar mogao članak upotpuniti podacima iz arhivskih zbirki, kontaktiraju s dotičnim novinarom i ponude mu suradnju (Chute 2000, 40). Od arhivista se očekuje da sami ponude materijale novinarima. Primjeri su te prakse u Hrvatskoj Državni arhiv u Pazinu i Državni arhiv u Slavenskom Brodu, koji su na *web*-stranicama objavili primjere sažetaka za medije o programima koje su organizirali te članke u novinama o arhivu i njegovim aktivnostima.

Iako je teško kvantitativno izraziti koliko arhivi imaju koristi od *web*-stranice, ipak mogu pratiti aktivnosti i broj posjeta te donijeti određene zaključke. Također, kvaliteta *web*-stranica dokazuje da arhivi žele ostati relevantni i vidljivi u informacijskom i računalnom dobu. Dobro izrađena *web*-stranica omogućuje arhivima pristup široj javnosti i različitom tipu korisnika koji možda do tada nisu prepoznali mogućnosti upotrebe arhiva.

5. Zaključak

Arhivi 19. i 20. st. naglasak su stavljali na arhivsko gradivo, no za arhive u suvremenom dobu korisnici su jednako važni. Transformacija od stvaranja proizvoda prema stvaranju iskustava već se dogodila u drugim područjima, prvenstveno u gospodarstvu, dok kulturne institucije zaostaju iako imaju velik potencijal. Arhivi su specifični jer za razliku od muzeja i galerija osiguravaju korisnicima uvjete za samostalno istraživanje, odnosno za vlastito stvaranje iskustava. Korisnici u arhivima aktivni su sudionici, a ne pasivni promatrači. Svrha javnih programa jest pričanje priča, ali s krajnjim ciljem privlačenja korisnika da upotpune te priče, odnosno da sami istražuju. Organizacija javnih programa uključuje donošenje važnih odluka o tipu programa, temi, ciljanoj publici, ljudskim i financijskim resursima. Arhiv treba imati jasno definirane ciljeve i u skladu s njima planirati javne programe i aktivnosti vezane uz njih. Ovisno o arhivskom gradivu koje čuva i potrebama javnosti, arhiv definira teme kojima će se baviti. Samo organiziranje programa nije dovoljno ako se javnost pravovremeno ne upozna s arhivskim aktivnostima. Arhivi imaju nekoliko mogućnosti informiranja javnosti: lokalni mediji, web-stranica, društvene mreže, plakati, oglasi i sl., a ovisno o mogućnostima. Evaluacija je održanih programa posljednji, ali ne i manje važan korak. Ocjena uspješnosti programa daje smjernice arhivistima za buduće programe.

Literatura

- Blais, G. i D. Enns. 1991. „From Paper Archives to People Archives: Public Programming in the Management of Archives.“ *Archivaria* 31 (Winter 1990-91): 101 - 113. <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/.../12672> (pristupljeno 23.2.2013.).
- Bradsher, J.G. 1988. *Managing archives and archival institutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bressor, J. 2003. „Special Events. A General Planning Guide“. U: *Advocating Archives: an introduction to public relations for archivists*, ur. E. F. Freeman, 171 - 184. Lanham, Maryland, Oxford: The Society of American Archivists - Scarecrow Press.
- Cate, A. 1989. „Outreach in a small archives: A case study.“ *Archivaria* 28 (Summer, 1989): 28 - 37. <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/article/view/11568> (pristupljeno 24.2.2013.).
- Chute, T. 2000. „Selling the college and university archives: current outreach perspectives.“ *Archival Issues* 25(1/2): 33 - 48. <http://www.jstor.org/discover/10.2307/41102024?uid=3738200&uid=2134&uid=368260721&uid=2&uid=70&uid=3&uid=368260711&uid=60&sid=21102090428277> (pristupljeno 16. 3. 2013.).

- Ericson, T. L. 1991. „Preoccupied with our Gardens: Outreach and Archivists.“ *Archivaria* 31 (Winter 1990-91): 114 - 122. <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/article/.../12673> (pristupljeno 23.2.2013.)
- Ericson, T. L. 2003. „Anniversaries: A Framework for Planning Public Programs.“ U *Advocating Archives: an introduction to public relations for archivists*, ur. E.F. Freeman, 65-81. Lanham, Maryland, Oxford: The Society of American Archivists - Scarecrow Press.
- EventsScotland 2006. *Events management: a practical guide*, Edinburgh: EventsScotland. <http://www.aoifeonline.com/uploads/EventScotlandGuide.pdf> (pristupljeno 18.4.2013.).
- Freeman, E. F. *Advocating Archives: an introduction to public relations for archivists*, ur. E.F. Freeman. Lanham, Maryland, Oxford: The Society of American Archivists - Scarecrow Press.
- Lovrić, M. 2012. *Online odnosi s javnošću: priručnik*. Zagreb: Algebra.
- Mason, Moya, K. 2012. *Outreach programs: can they really help archives?* www.mojak.com/papers/archives-public-programs.html (pristupljeno 23.2.2013.).
- Pavelin, G. 2012a. *Promjena uloge arhiva u komunikaciji s korisnicima na primjeru Državnog arhiva u Zadru*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Pavelin, G. 2012b. „Učinkovitost PR-komuniciranja u povezivanju arhiva i studenata: primjer Državnog arhiva u Zadru.“ *Libellarium* V, 2 (2012): 197 - 216.
- Pavelin, G. i M. Pletikosić. „Communication Sensibility of Croatian State Archives.“ *International Journal of Scientific Research* 3,1 (January 2014): 32-34. http://theglobaljournals.com/ijsr/file.php?val=January_2014_1388659891_09faf_164.pdf (pristupljeno 15. 1. 2014.).
- Pederson, A. E. i S. McCausland. 1987. *Keeping archives*. Sydney: Australian Society of Archivists.
- Pederson, A. E. 1993. „User education and public relations“. U: *Keeping archives*, ur. Ellis J, 306-349. Brunswick: THORPE in association with Australian Society of Archivists Inc.
- Roe, D. K. 1988. „Public Programs.“ U: *Managing archives and Archival Institutions*, ur. J. G. Bradsher, 218-229. Chicago: Mansell Publishing - The University of Chicago Press.
- Wilson, I. E. 1991. „Towards a Vision of Archival Services.“ *Archivaria* 31 (Winter 1990 - 91): 91 - 100. <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/article/.../12671> (pristupljeno 23.2.2013.).

Abstract

Analysis of Croatian archives' web page from the perspective of public programmes

In order to remain relevant in society, archivists should promote collections and records that are kept in the archives. Through public programmes, archives interact with customers and various public actors and create the institutional image. This paper is concerned with the role of public programmes in the process of modernization of the archival practice, with the emphasis on the Croatian state archives. The aim of the paper is to identify what kind of information is offered to users and public in general on the web sites of the Croatian state archives.

Public programmes involve two important components of archival practice: archives and users. Therefore, public programmes ensure good relations with the public. Croatian archivists still question the need for public relations in archives, while American and European archives have already integrated public relations into the basic archival functions. The key components needed for successful planning and implementation of public programs are the source of financing, compliance with the annual work plan, clear goals, defined target audience, cooperation and support from the local community, and the evaluation of results.

KEYWORDS: archives, public programmes, event management, communication, public relations.